

Codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament

Preàmbul

Al llarg dels últims anys, les universitats han anat assumint un protagonisme creixent en la cooperació al desenvolupament, posant en marxa un ampli ventall d'activitats encaminades a afavorir la solidaritat dels diferents sectors de la comunitat universitària, tant amb universitats com amb altres institucions i col·lectius socials de diferents països.

Això s'inscriu en el procés obert els últims anys d'ampliació del nombre i els tipus d'agents socials que s'han anat afegint a les tasques solidàries de caràcter internacional, en favor d'una major equitat i d'un desenvolupament humà i sostenible al món. D'un context en què només unes quantes organitzacions socials especialitzades (les conegudes com a ONGD) es dedicaven a aquesta tasca, s'ha passat a un altre context en el qual, a més d'un fort increment d'aquestes organitzacions, s'ha produït la incorporació de moltes altres institucions i col·lectius socials, que han començat a posar en marxa programes i projectes de cooperació al desenvolupament en diferents camps i en països molt diversos.

Tot això ha donat lloc a una diversificació molt gran de les actuacions en el camp de la cooperació, dels mètodes de treball i fins i tot dels objectius específics dels diferents projectes i programes. En aquest context, no és estrany que hagin sorgit contradiccions i problemes en la manera d'entendre la cooperació al desenvolupament, tant en les organitzacions de més llarga trajectòria en aquest terreny (les ONGD) com en altres que s'han anat incorporant a aquesta tasca.

Com a conseqüència de tot això, i a fi de preservar el caràcter solidari de la cooperació al desenvolupament, així com el seu objectiu de contribuir expressament a l'equitat, el desenvolupament humà i la sostenibilitat, s'ha fet cada vegada més necessari disposar de referències clares per orientar el treball en cooperació, que serveixin alhora per cridar l'atenció sobre possibles pràctiques incompatibles amb el caràcter solidari de la cooperació o amb els objectius que s'han esmentat abans.

Fruit d'aquesta reflexió, diferents institucions o organitzacions socials han anat dotant-se de diversos instruments tendents a orientar la seva tasca, en forma de codis de conducta, guies de responsabilitat social, de transparència i bones pràctiques, i altres de similars. En el cas de les ONGD, el 1997 van aprovar el Codi de conducta de les ONG de desenvolupament, que des de llavors ha esdevingut la referència bàsica a través de la qual s'enjudicia i valora, des d'un punt de vista ètic, el treball desenvolupat per aquestes ONG.

En el cas de les universitats, la gran magnitud assolida per les seves accions de cooperació internacional ha posat sobre la taula la necessitat de delimitar amb més precisió el camp específic de la cooperació universitària al desenvolupament, per preservar-ne el caràcter solidari, tant en els seus objectius com en els mètodes de treball emprats, així com per emfatitzar que el seu objectiu últim ha de ser el desenvolupament sostenible del país amb què es coopera.

Aquesta preocupació ha estat present en tots els debats que hi ha hagut des que, el 1999, les universitats espanyoles van abordar l'elaboració de l'ESCUDE (Estratègia de cooperació universitària al desenvolupament). Al mateix temps, es reconeix la importància d'aquesta qüestió per a l'enfortiment i la legitimació del treball solidari de les universitats.

Partint de tot el que s'ha exposat anteriorment, les universitats espanyoles, a través de la Comissió de Cooperació al Desenvolupament, adscrita al CEURI-CRUE, va decidir, en la reunió que va tenir lloc a Castelló el març del 2005, posar en marxa un procés orientat a l'elaboració d'un codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament.

Aquest codi de conducta, dividit en 6 apartats i 31 articles, representa la voluntat compartida per les universitats que integren la CRUE d'acomodar la cooperació universitària al desenvolupament a les pautes que s'hi s'estableixen.

Aquest codi haurà de ser ratificat pels òrgans de govern de cada universitat, que podran adherir-s'hi com a símbol del seu compromís solidari i de la seva voluntat d'ajustar les activitats de cooperació al desenvolupament als procediments i criteris ètics previstos en el document.

PART PRIMERA

Principis i objectius de la cooperació universitària al desenvolupament

Article 1

La participació de les universitats en la cooperació internacional al desenvolupament es fonamenta en la consideració d'aquest concepte, el desenvolupament, com un procés de progrés i canvi social, econòmic, polític, cultural, tecnològic, etc. que, sorgit de la voluntat col·lectiva, requereix l'organització participativa i l'ús democràtic del poder pels membres d'una col·lectivitat.

Article 2

La cooperació universitària al desenvolupament considera la pobresa com una situació de privació dels elements essencials necessaris perquè l'ésser humà pugui viure i desenvolupar-se amb dignitat, i es planteja la seva eradicació com un dels seus objectius prioritaris.

Article 3

Des d'aquesta perspectiva, el desenvolupament humà i sostenible s'entén com aquell capaç de crear condicions d'equitat que proporcionin més i millors oportunitats de vida digna a les persones perquè despleguin totes les seves potencialitats, i capaç de preservar alhora per a les generacions futures els recursos naturals i el patrimoni cultural.

La humanitat no pot afrontar els reptes del futur si no és aprofitant el potencial de les poblacions més desfavorides, avui limitat per la penúria de la seva situació.

Article 4

L'educació de les persones i, dins seu, l'educació superior són un component fonamental del procés d'ampliació d'oportunitats i llibertats de les persones i les societats. En conseqüència, l'enfortiment dels sistemes universitaris i el foment de l'accés als estudis universitaris constitueixen un objectiu essencial de la cooperació universitària al desenvolupament.

És també un objectiu de la cooperació universitària al desenvolupament la col·laboració per resoldre les dificultats i contradiccions associades als processos d'eradicació de la pobresa i de desenvolupament, fomentant l'avenç en àrees d'investigació apropiades per a aquests objectius.

Article 5

L'equitat de gènere i l'enfortiment de les capacitats i autonomia de les dones són substancials al desenvolupament humà i, alhora, són condicions per a l'assoliment dels objectius globals del desenvolupament, per la qual cosa constitueixen una referència bàsica de la cooperació universitària al desenvolupament.

Article 6

La cooperació universitària al desenvolupament es basa igualment en la consideració que la sostenibilitat mediambiental i els drets de les futures generacions són part indispensable dels projectes orientats a la promoció del desenvolupament.

Article 7

La pau, la democràcia i el respecte als drets humans constitueixen fonaments bàsics de qualsevol procés orientat a la promoció d'un desenvolupament humà i sostenible, per la qual cosa són també objectius essencials de la cooperació universitària al desenvolupament.

Les universitats subscriuen plenament els principis d'apropiació, alineació i harmonització de les polítiques de cooperació al desenvolupament, segons el qual els processos de desenvolupament han de ser establerts i liderats pels mateixos beneficiaris a través de les seves institucions i la seva iniciativa, amb el suport que suposen els recursos i accions de la cooperació.

PART SEGONA

Identitat de la cooperació universitària al desenvolupament

Article 8

La cooperació universitària al desenvolupament constitueix una activitat diferenciada d'altres d'orientades de manera general a la internacionalització de la universitat o a la cooperació internacional entre universitats, i fonamenta la seva identitat en els valors solidaris que la caracteritzen.

La cooperació universitària al desenvolupament enriqueix humanament i acadèmicament les persones que hi participen i les universitats a què pertanyen. La col·laboració desinteressada i el compromís solidari de la comunitat universitària són un senyal d'identitat d'aquesta activitat.

Article 9

D'acord amb això últim, la cooperació universitària al desenvolupament s'entén com el conjunt d'activitats que du a terme la comunitat universitària orientades a la transformació social en els països més desfavorits, a favor de la pau, l'equitat, el desenvolupament humà i la sostenibilitat mediambiental al món, transformació en la qual l'enfortiment institucional i acadèmic té un paper important.

Article 10

La cooperació al desenvolupament de les universitats, igual com la d'altres institucions i agents socials, constitueix una activitat inserida en el context de les relacions internacionals i en estreta relació amb les polítiques globals que determinen els processos de desenvolupament, sobre les quals pretén influir. Això requereix una coherència general entre els objectius de llarg termini i les accions concretes que es duen a terme, així com entre els resultats perseguits i els mitjans emprats.

Article 11

La tasca de la universitat en el camp de la cooperació al desenvolupament està estretament vinculada al seu àmbit natural d'actuació: la docència i la recerca, qüestions que són essencials tant per a la formació integral dels estudiants com per a una millor comprensió dels problemes que amenacen la consecució d'un desenvolupament humà i sostenible a escala universal.

A més, l'enfortiment institucional dels sistemes universitaris (mitjançant transferència de coneixements i tecnologia, infraestructures, lliurament d'equips i altres recursos, etc.) i l'assessorament i suport tècnic a programes de desenvolupament (especialment els relacionats amb l'educació superior i aquells en els quals les capacitats científiques i crítiques universitàries puguin suposar un valor afegit), juntament amb la sensibilització de la comunitat universitària, constitueixen àmbits prioritaris del treball de la universitat en aquest camp.

Article 12

La cooperació al desenvolupament és part essencial del compromís social de la universitat i, com a tal, no es pot entendre com una activitat extraacadèmica ni restringida a compromisos individuals, sinó integrada al conjunt d'activitats que li són pròpies.

Això implica que la universitat s'ha de comprometre institucionalment amb aquesta tasca, donant-li suport amb mitjans tècnics, humans i financers. Aquesta tasca no ha de recaure únicament en aquells col·lectius més sensibilitzats o no ha de ser considerada una opció moral de caràcter individual, al marge de les activitats acadèmiques i institucionals.

Article 13

Les universitats han de realçar la identitat i importància de les activitats de la cooperació universitària al desenvolupament mitjançant la seva consideració estatutària com a objectiu propi del treball universitari, la seva inclusió en els plans estratègics, la creació d'òrgans institucionals de promoció i gestió de la cooperació i l'existència d'instruments i dotació pressupostària per a la seva execució.

PART TERCERA

Participació i implicació de la comunitat universitària

Article 14

La cooperació universitària al desenvolupament ha de procurar la màxima implicació possible del conjunt de la comunitat universitària. En aquest sentit, tots els membres i sectors universitaris (estudiantat, PDI i PAS) han de ser cridats a participar en les activitats que formen part de l'estratègia de cooperació al desenvolupament de la universitat, sense que aquestes puguin ser patrimonialitzades per cap col·lectiu de la comunitat universitària.

La cooperació universitària al desenvolupament es legitima i s'enforteix en la mesura que aconseguix implicar nous sectors de la comunitat universitària i es difon com a activitat habitual de les diferents estructures universitàries.

Article 15

La participació dels membres de la comunitat universitària en el marc de la cooperació universitària al desenvolupament s'ha de fer amb caràcter voluntari i sense finalitat lucrativa, encara que tampoc no ha de suposar discriminació econòmica per als que hi treballin.

Article 16

La participació de la comunitat universitària en la cooperació al desenvolupament, encara que sigui voluntària, pot ser reconeguda com a part de la tasca pròpia dels diferents membres de la comunitat universitària, com a aportació institucional de la universitat a la societat. S'ha d'estimular la participació en la cooperació de manera que no suposi cap mena de discriminació acadèmica per a les persones que hi participen.

Article 17

Per a això, les universitats han d'estudiar les fórmules necessàries per al reconeixement acadèmic de les activitats pròpies de la cooperació al desenvolupament que dugui a terme el personal docent i investigador, impulsant línies de recerca en les seves àrees d'activitat, afavorint la implantació d'assignatures i línies curriculars, establint, dins de les seves possibilitats, els procediments adequats que permetin el desplaçament a altres països per participar en projectes de cooperació, incentivant la normalització d'aquestes activitats entre les habituals d'aquest personal, i considerant la possibilitat d'incloure un apartat d'activitats de cooperació al desenvolupament en l'àmbit universitari en el model de CV de les universitats.

Igualment, les universitats poden impulsar mecanismes que valorin la participació en projectes i activitats de cooperació al desenvolupament, estimulant la seva qualitat de manera anàloga i amb indicadors i procediments d'avaluació o acreditació semblants als que es fan servir en la valoració dels mèrits docents, investigadors o de gestió institucional.

Article 18

Amb el mateix propòsit, les universitats poden facilitar la incorporació del personal d'administració i serveis a les activitats de cooperació al desenvolupament. Han de permetre la seva participació en aquestes activitats sense minvament dels seus drets laborals i establint fórmules que, d'acord amb la normativa legal aplicable, permetin el seu desplaçament a altres països quan es requereixi la seva contribució i/o assessorament tècnic en projectes i programes de cooperació que es portin a terme.

Article 19

Pel que fa a l'estudiantat, les universitats han d'estimular la seva incorporació a les activitats de cooperació al desenvolupament, afavorint la creació d'ONGD universitàries, l'associacionisme estudiantil i el voluntariat en aquestes matèries i valorant adequadament aquest treball mitjançant crèdits, igual que es fa amb altres tipus d'activitats.

Article 20

A més de la pròpia i imprescindible aportació institucional, les universitats han de facilitar el compromís financer dels diferents membres de la comunitat universitària per donar suport a les activitats de cooperació al desenvolupament, mitjançant fórmules que permetin contribuir de manera solidària a l'impuls d'aquestes activitats, com les inspirades en el 0,7 % o altres formes d'aportació econòmica voluntària.

PART QUARTA

Relació de les universitats amb les institucions contrapart en altres països

Article 21

La cooperació al desenvolupament s'ha d'entendre com a intercanvi i enriquiment mutu de les parts que hi participen, al marge d'imposicions o actituds paternalistes. Des d'aquesta perspectiva, l'aproximació de les universitats a la cooperació al desenvolupament s'ha de basar en el respecte institucional per les seves contraparts i en la recerca de compromisos de treball d'acord amb la seva lliure voluntat.

Article 22

Els acords de cooperació que s'estableixin amb les universitats i institucions contraparts s'han de basar en criteris de participació democràtica i transparència, procurant la més àmplia intervenció dels diferents sectors implicats a l'hora d'establir objectius i pautes d'actuació.

Article 23

La cooperació universitària al desenvolupament s'ha de basar en criteris d'estabilitat i sostenibilitat de les accions que es duen a terme, per a la qual cosa les universitats han de procurar establir vincles de col·laboració sòlids i estables amb les seves contraparts, evitant la dispersió d'activitats o el caràcter puntual i esporàdic d'aquestes mateixes activitats.

Article 24

Les universitats han d'establir, de mutu acord amb les seves contraparts, instruments de gestió i avaluació compartits dels projectes i programes que es posin en marxa, i afavorir la reflexió conjunta sobre allò que s'hagi realitzat i/o l'adequació d'accions i objectius a les noves necessitats que eventualment es puguin plantejar.

PART CINQUENA

Relació de les universitats amb el teixit social de la cooperació

Article 25

La cooperació universitària al desenvolupament s'inscriu en l'esforç global que institucions i organitzacions socials realitzen a favor d'un compromís solidari capaç de contribuir a l'avenç del desenvolupament humà i la sostenibilitat al món.

Des d'aquesta perspectiva, les universitats han d'afavorir l'establiment d'un diàleg fluid i mecanismes de coordinació d'esforços amb la resta d'agents socials de la cooperació, entenent-la de manera complementària i no competitiva i buscant en conseqüència el suport mutu i la conjunció d'esforços.

Article 26

Les característiques específiques de la institució universitària fan que aquesta tingui recursos tècnics i humans de gran importància per a l'impuls de la cooperació al desenvolupament. Per això, les universitats han de buscar fórmules que permetin posar els seus coneixements i capacitats al servei de les estratègies generals de cooperació i de les necessitats dels projectes i programes impulsats per altres agents socials.

Article 27

La sensibilització de la comunitat universitària per la solidaritat internacional i a favor d'un desenvolupament humà sostenible constitueix un important camp de col·laboració amb altres institucions i agents socials. En aquest sentit, les universitats s'han de mostrar obertes a les experiències que aportin aquestes institucions i agents, fomentant la seva presència en els centres universitaris, l'exposició i explicació de les seves activitats i la seva participació en els programes de sensibilització que es duguin a terme.

Article 28

El suport que les universitats puguin prestar a altres agents socials per a les seves activitats en el camp de la cooperació al desenvolupament no ha de servir d'eximent per a una menor implicació de les universitats en aquesta tasca. Al contrari, el suport ha d'anar paral·lel a l'assumpció, per part de la universitat, dels seus propis compromisos en aquesta matèria, en l'exercici de la responsabilitat social que com a institució li correspon.

PART SISENA

Aplicació, difusió i compliment del Codi de conducta

Article 29

Les universitats, a través dels seus òrgans de govern, poden adherir-se de manera individualitzada a aquest codi de conducta, decisió que ha de ser comunicada posteriorment a la CRUE perquè la resta d'universitats en tinguin coneixement.

Article 30

Cada universitat, una vegada subscrit el Codi de conducta, es responsabilitza de la seva difusió entre la seva respectiva comunitat universitària per tots els mitjans necessaris i suficients que aquesta conegui i cal que debati les implicacions del Codi en el treball de cooperació universitària al desenvolupament. La universitat ha de designar també un òrgan per al seguiment de la seva aplicació.

Article 31

El compliment del Codi de conducta per part d'aquelles universitats que s'hi adhereixin serà objecte de valoració interna per part d'un òrgan designat per a això per la universitat. El seu dictamen ha de ser independent i públic, i per iniciativa de la mateixa universitat pot ser sotmès a contrast extern per part de personal expert o d'agències de qualitat de prestigi reconegut.